

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Samlinger

til

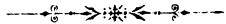
Jydsk Historie og Topografi.

2. Række. IV. Bind.

Udgivet

af

det jydsk historisk-topografiske Selskab.

Aalborg.

Marinus M. Schultz's Forlag.

Trykt i Stiftsbogtrykkeriet.

1893—95.

Personalhistoriske Meddelelser

til Berigtigelse af Hovedgaarden „Østergaards“ Historie i Salling fra 1673 til 1823.

Af L. Høyer, Ejer af Selbjerggaard.

I den »Prospekter af danske Herregaarde« ledsagende Text hedder det om Østergaard i Salling, at Hofjunker Christian Lindenov ca. 1660 pantsatte sin Ejendom Østergaard til Mag. Erik Olufsen Torm, der var kommen til Formue ved sit Giftermaal med »Søster Worm«, og at Torm senere fik sig Gaarden udlagt til Ejendom. Endvidere, at Mag. Torm døde 1667, hvorefter Østergaard tilfaldt hans Datter Mette Torm, der blev gift med Jens Henriksen, som saaledes ejede og beboede Østergaard i en Række af Aar. Gaarden formenes 1697 eller 98 at være bleven solgt til en Jens Nielsen Ravn osv.

Det synes nogen Tvivl underkastet, om Mag. Torm forinden sin Død virkelig kom i Besiddelse af Gaarden; thi det hedder i »Samling af Foundationer og Gavebreve for Viborg Stift« Pag. 325, at »Mag. Erich Olufsen udi Kjøbenhavn hans Arvinger toge Østergaard til Eyendom den 15. Aprilis 1673«. Fra denne Dato af er det altsaa sikkert, at Jens Henriksen og Mette Torm have ejet og beboet Gaarden, og flere af deres Børn ere fødte og døde der i de paafølgende Aar.

I Begyndelsen af Aaret 1694 solgte Jens Henriksen Gaard og Gods til den daværende Forpagter paa Hovedgaarden Astrup,

ligeledes i Salling, Anders Hansen Høyer¹⁾, som var gift med Anna Jensdatter Müller, Datter af Kjøbmand J. J. Müller af Aarhus, med hvem han havde 6 Børn; den syvende, Sønnen Mourits, er født paa Østergaard 1695 og blev ved Daaben i Aasted Kirke d. 30. April s. A. baaren af Mette Torm, der altsaa endnu den Gang maa have opholdt sig der.

Et Udtog af Jens Henriksens Skjøde til Anders Hansen lyder saaledes:

Jeg, Jens Henrichsen til Østergaard, vitterlig gjør, at jeg med min og min Kjære Hustrues frie Villie haver soldt til Sigs. Anders Hansen Høyer, nu Forpachter paa Astrup, og hans Hustrue efterskrevne min Gaard og Jordegods, liggendis udi Jylland i Schivehuus Ampt udi Salling Syssel i Aasted Sogn — Østergaards Hovedgaard, som i Htkorn. efter nye Landmaalings Taxt er matriculeret og anslagen for 39 Tdr. 4 Skp. 1 Alb., og efterskrevne Jordegods 260 Tdr. Htkorn. etc. etc. Til Bekræftelse haver jeg dette med egen Haand stadfæstet og venligen ombedet velachtbare Mænd Sigr. Knud Danielsen Hoph, Kongl. Mayest. Herrids-Schriver udi Salling, og Sigr. Hans Axelsen, Forpachter paa Taarupgaard, dette med mig at underskrive.

Østergaard, dend 16. February an. 1694.

J. Henrichsen.

Knud Danielsen Hoph. Hansz Axelsen.

Hvor meget Kjøberen, Anders Hansen, maatte betale for Gaard og Gods, findes ikke oplyst; men formodentlig har det ikke oversteget 5 à 6000 Rdlr. Han udstedte ved samme Lejlighed et Gjælds-brev paa 4000 Rdlr. til Jens Henriksen i Udtog saalydende: »Jeg underskrevne, Anders Hansen, Forpachter paa Astrup, vitterlig gjør, at jeg skyldig er til Mons. Jens Henrichsen paa Østergaard fire Tusinde Rixdaler, hvilke 4000 Rdlr. i Croner jeg lover for mig og mine Arvinger at betale Mons. Jens Henrichsen eller hans sande Arvinger til Snapsting førstkomendis, naar man skriver 1695, 1000 Rdlr.,

¹⁾ Anders Hansen Høyer var en Fætter til de to dygtige Skagboere, Mag. Johan Feddersen Høyer, Spr. Viborg Sortebrødre 1711, Aalborg Budolphi 1726 til 1737, og Christen Feddersen Høyer, Spr. til Junget-Torum 1715—1724, Sønnen af Borgmester Fedder Høyer i Skagen og Hustru Helvig Christensdatter.

og til Snapsting Aar 1696 dend sidste Rest, 3000 Rdlr., med sin loulig Rendte af de 3000 Rdlr., sex Rixdaler lige Myndt per centum. Men bliver de 3000 Rdlr. længere med begge vores Villie hos mig bestaaende, skal jeg, Anders Hansen, aarlig til hver 11te Martz i Viborg Snapsting dend rigtig Rendte betale, og naar Mons. Jens Henrichsen eller hans Arvinger dennem ey længer ønsker henstaaende, da hinanden et Fierding-Aar tilforn at opsiges og løskyndige etc. etc. · Østergaard, dend 16. February Anno 1694. Anders Hansen. Til Vitterlighed: Knud Danielsen Hoph. Hans Axelsen.«

Formodentlig for at udbetale sin Gjæld til Jens Henriksen laante Anders Hansen i Aaret 1715 5000 Rdlr. af Oberst Verner Parsbjerg paa Eskjær. Verner Parsbjerg ejede tillige Bidstrup, Skivehus, Astrup og flere Herregaarde. Foruden disse 5000 Rdlr. paa første Prioritet udstedte And. Hansen den 30te Juni 1721 Pantebrev paa 1000 Rdlr. med anden Prioritet til Borgemester i Aarhus Christen Jensen Basballe. De sidste Aar af Anders Hansens Levetid synes at have været noget trykkende. Han var tre Gange gift og havde med sine tre Hustruer ialt 19 Børn; til de 7 Børn af første Ægteskab maatte han udbetale Mødrenearv. Han klager over de strænge Tider og døde i Juni 1727. Hans sidste Hustru Apollone Friis, med hvem han havde 11 Børn, døde samme Aar og blev begravet den 1ste December.

Derpaa gik Østergaard over til Borgemester Christen Jensen Basballe, som imidlertid næppe flyttede til Gaarden, men beholdt sit Embede i Aarhus. Gaarden bortforpagtedes til Sigr. Jens Hvass, og Godset blev bestyret af Fuldmægtige, blandt hvilke nævnes en Steenfeldt, siden Poul Møller og A. Rasmussen.

Efter Basballes Død blev Gaarden sat til Avktion og ved samme købte Hospitalsforstander i Aarhus Niels Nielsen den 13de December 1747 Østergaard med tilhørende Gods for ialt 7910 Rdlr. 3 g 15 b . Avktionsskjødet er dateret den 8de Maj 1748 og lyder saaledes i Forkortelse:

Oluf Lyche, Kongl. Mayestæts Byefoged udi Aarhus, Ulrich Christian Müller, Raadmand samt Bye- og Raadstue-Schriver Sammesteds, gjøre vitterligt, at Aar efter Christi Fødsel 1747 dend 13. December, da een Hr. Borgemester Christen Jenssen Basballes efterladte Stærfboe tilhørende Frie

Sædegaard, Østergaard kaldet, beliggende udi Salling udi Nørre Jylland med tilliggende Bøndergods, var berammet paa Aarhus Raadstue ved offentlig Auktion at bortsælges og de dertil vedkommende Auktions-Direkteurer fra Schive sig icke indfandt, blev samme Auktion af os efter Skifte-Forvaltere udi bemeldte Stærfbøe deres Forlangende foretaget alt ifølge de af dennem Samptlig vedtagne og bekjendtgjorte Conditioner saalydende:

Conditioner, hvorefter Østergaard og Gods bortsælges:

- 1) Gaard og Gods sælges i dend Stand, samme nu forre-findes, med alle nagelfaste Tilbehør og med dend Rættig-hed, som afg^{ne} Borgemester Basballe det tilhørte.
- 2) Kjøberen kand strax Træde til Gaard og Gods, ligesom samme og fra Tilslag er gjort staaer for dend Høyst-bydendes Regning og Resiko.
- 3) Med Godset følger dend Kjøbende alle de til Jan. Quartals Udgang derpaa udestaaende Penge- og Korn-Restancer af Skatter, Landgilde, Huuspenge og andre Jordebogs-Indkomster, hvorimod dend Kjøbende fra samme Tiid svarer Skatter af Bøndergodset og betaler 5 Procente Røndter af Kjøbesummen fra Tilslag er skeed til Betaling.
- 4) Rug-Sæden betales efter Viborg Stifts anstundende Capitels Taxt.
- 5) Det tærskede og utærskede Korn forbliver paa Gaarden og i Laden tilligemed Meubler, Besætning og Inventarium, indtil samme ved offentlig Auktion er bortsoldt, men Forringen tæres paa Stæden.
- 6) Den Kjøbende bør paa Auktions Stædet, ifald forlanges, stille Caution for den anbudne Summa, naar Tilslag er af os bevilget at maa Skee.
- 7) Auktions-Bekostning betales af Stærfbøen, men Skiødets Udfærdigelse bekoster Kjøberen.
- 8) Kjøbesummen betales dend 2den April 1748 her i Byen med Courant-Myndt til dend, som paa Auktions-Stædet dertil udnævnes.

Skifte-Rættten paa Aarhus Raadstue,

dend 16. November 1747.

M. A. Gertsen.

M. Fellumb.

O. Lyche.

Hvorefter forbemeldte Frie Sædegaard, Østergaard kaldet, med det dertil liggende Bøndergods, bestaaende af Htkorn.,

Hovedgaards-Taxt, Agger og Eng 39 Tdr. 4 Skp. 1 Alb. og Bøndergodset 232 Tdr. 7 Skp. 3 Fdk. $\frac{1}{2}$ Alb. og Mølleskyld 8 Tdr 6 Skp. $2\frac{1}{2}$ Alb., blev opraaft for dend Summa 7000 Rdlr. Men da ingen bød til Vurderings-Summen, og Veledle Hr. Hospitals-Forstander Niels Nielsen her i Aarhus til allersidst vedgick derfor at vilde give efter Vurderingen dend Summa 7864 Rdlr., naar dend udi Conditionerne anførte Rendte til Betalings-Tiider maatte henfalde og Tilslaget derpaa Skøe straxen. — Saa efter at Hr. Rasmus Stiernholm fra Kieldgaard i Salting, som førend Gaard og Gods blev opraaft, tilkiende gav, at lidet af det Htkorn., som er anført under Østergaards Gods, formenes at tilhøre Aasted Kircke, med denne Erindring var henviist til loulig Afgjørelse ved Lands Lov og Rætt, blev forreskrevne Østergaard og Gods efter foranførte og vedtagne Conditioner, da ingen derfor tilbud sig at giive mere, med Skifte-Forvalterens Bifald tilslagen Hr. Hospitals-Forstander Niels Nielsson for de anbudne 7864 Rdlr. Som nu da Hrr. Skifte Forvaltere udi afg^{ne} Borgemester Basballes Stærfbøe herpaa tegnet tilstaaer, at Kjøbe-Summen 7864 Rdlr. og for dend til Gaarden lagte Rug-Sæd, 24 Tdr. 2 Skp. 3 Fkr. efter Viborg Stifts Capitels-Taxt for afvigte Aars Afgrode, 46 Rdlr. 3 $\frac{1}{2}$ 15 β af Hr. Hospitals-Forstander Niels Nielsson til dennem er rigtig betalt; Saa Skiødes og Sælges herved fra afg^{ne} Borgemester Christen Jenssøn Basballes Stærfbøe og Arfv. til Velædle Hr. Hospitals-Forstander Niels Nielsson og hans Arfv. meerbemeldte Frie Sædegaard, Østergaard kaldet, med Tilliggende Bøndergods og Møller ialt bestaaende af Htkorn., Agger og Eng samt Mølleskyld 281 Tdr. 2 Skp. 1 Alb., hvilcken bemeldte Gaard og Gods til Hr. Forstander Niels Nielsson og hans Arfv. efter Conditionernes Formelding i dend Stand, det befindes, og med dend Rættighed, afg^{ne} Borgemester Basballe det forhen har tilhørt, indtet undtagen af alt, hvad dertil ligger; maae efterdags til Evindeligh Eyendom nyde samt gjøre sig det saa nøttig som paa bedste Maade vides, og saafremt noget af forskrevne Gaard, Gods eller Møller ved loulig Omgang Hr. Hospitals-Forstander Niels Nielsson eller hans Arfv. nogensinde skulle blive forvunden, ere vedkommende pligtige hannem eller Arfv. ligesaa gott og velbeleyligt Gods eller derfor Reede Penge igjen at forskaffe inden 6 Ugger efter at endelig Dom er falden.

Dette til Bekræftelse under vore Hænder og hostryckte Forseglinger.

Aarhus, d. 6te May 1748.

O. Lyche.

N. C. Müller.

At indbemeldte Penge er Rigtig betalt, det bliver herved tilstaaet.

Skifte-Rættten paa Aarhus Raadstue, ut supra.

M. A. Gertsen.

M. Fellumb.

Nogle Dage i Forvejen, nemlig d. 2den Maj 1748, havde Niels Nielsen underskrevet et Pantebrev til Magistraten i Horsens paa 7000 Rdlr. med første Prioritets Panteret i Østergaard, og et andet Pantebrev fra ham paa 1800 Rdlr. til »Direkteurerne for Viborg Stifts offentlige Midler« med anden Prioritet i Gaard og Gods er dateret 27de April 1748 og underskrevet tillige af hans »kjære« Svigersøn Hr. Christen Wassard i Hobro som Kavtionist og Selvskyldner.

Niels Nielsen maa i de paafølgende Aar have opholdt sig i alt Fald den meste Tid paa Gaarden; alle Fæstebrevene fra hans Tid ere underskrevne af ham selv, ligesom han døde paa Østergaard og blev begravet paa Aasted Kirkegaard den 31te Oktober 1752, 68 Aar gammel. Endnu i April 1753 tilhørte Gaarden hans Bo, men ejedes og beboedes fra Maj s. A. af Ritmester Christian Lautrup, paa hvis Tid Jens Hvass endnu synes at have havt Gaarden i Forpagtning.

En Jens Nielsen Raun har altsaa slet ikke ejet eller beboet Østergaard.

Lautrup døde allerede enten i Efteraaret 1753 eller i Foraaret 1754, men hans Enke Birgitte Blichfeld, for hvem Byfoged Dorchæus i Skive var Lavværge, besad Gaarden endnu i Aaret 1756. I det paafølgende Aar maa hun dog have solgt Gaarden; thi Niels Qvistgaard nævnes da som Ejer. Han døde allerede 1763, og Enken, Johanne Marie Baattum, giftede sig atter den 14de Septbr. 1764 med Christian Kjærulf, som endnu i 1777 var Ejer af Gaarden. Efter hans Død vare Stedsønnerne Anders og Jens Qvistgaard en kort Tid Samejere og siden Anders Qvistgaard Eneejer af Gaarden. Det var denne Anders Qvistgaard, som behandlede Bønderne haanligt, indfandt sig drukken i Kirken og laa i Strid med

sin Sognepræst. Broderen, Jens Qvistgaard til Hvanstrup, og Hans Roested til Nørgaard vare Skifte-Kommissærer i hans Bo 1793, hvorpaa Gaarden solgtes til Kapt. Thomas Thomsen, der under sin Besiddelsestid fra 1794 til 1823 bortsolgte den største Del af Bøndergodset.

(Kilder: Aasted Sogns Kirkebog, Viborg Landstings Protokoller og en gammel Fæsteprotokol fra Østergaard.)
